

'מִיִּין בְּלֹאט - חלקי בתורה' - "נצדמן לי דף של ספינה"

מִדָּף לְדָף: על הקשר המיוחד בין 'הדף היומי' ו'מיין בלאט'

100 שנות דף גמרא

המחזור הראשון של הדף היומי נפתח בראש השנה תרפ"ד. מאה שנה בדיוק אחרי - בשנת תשפ"ד, נולד הרעיון החדש והנפלא 'מיין בלאט - הדף שלי - חלקי בתורה' (ובמליצה נוכל לומר, כי ראשי התיבות של המילה 'תרפ"ד' הם: ת'הא ר'אש ד"ף, הרומזים לתחילתו של לימוד הדף היומי; ואילו ראשי התיבות של 'תשפ"ד' הינם: ת'הא ד"ף ש'לי - 'מיין בלאט').

נדמה כי קיים קשר הדוק בין שני הרעיונות הבכירים. בפרק הקרוב ננסה לעמוד על הרקע המשותף להם ועל הקווים המשותפים הקושרים ביניהם.

למה דף, ולמה גמרא?

בשלבי התכנון של פרטי הלימוד והדרכים לקידומו במישור הציבורי, קיימו הפועלים והעוסקים בנושא עשרות שעות שיחה וסיעור מוחות. היו מהם שהעלו את הדילמה הבאה: אולי לא כדאי להגביל את הלימוד לעידוד בחירת דף אחד דווקא, ובתלמוד הבבלי דווקא. לטענתם, ייתכן כי מבין החפצים לרכוש חלק נצחי בתורה, יהיו מי שירצו לקנות כמות קטנה יותר מהגמרא - בדמות עמוד אחד, או לחילופין גדולה יותר - כדוגמת 2 דפים, פרק שלם או אפילו מסכת שלמה. בנוסף, מן הסתם יש מהלומדים שיעדיפו לבחור להם חלק אחר באחד מספרי היסוד בתורה: תנ"ך, מדרשים, ירושלמי, זוהר, רמב"ם, שולחן ערוך וכיוצא בהם.

אלא שלאחר חשיבה מעמיקה בנושא הוכרע, שאין ראוי מלהציע כברירת מחדל דווקא את 'מיין בלאט', דף הגמרא שלי. הן אמנם כי פשוט שמי שיעדיף לקחת לעצמו חלק אחר בתורה מהמתכונת המוצעת, אין בכך שום חיסרון, אך בכדי לייצג את מהפכת 'חלקי בתורה', אין מתאים מ'הדף שלי'.

ונסביר: הרעיון הראשוני והגדול מסוגו ליצירת מסגרת משותפת ללימוד תקופתי, החל כאמור בדף היומי בתלמוד הבבלי. משם התפשט הרעיון ברבות השנים לאינספור לימודים יומיים נוספים, מצליחים יותר או פחות. ומדוע בחר רבי מאיר בדף גמרא? נראה, שלא לחינם חשב איש החזון והמעש הרב מלובלין זצ"ל דווקא על מתכונת זו.

"אבא" של כל סדרי הלימוד

בראש ובראשונה, נעניק לקוראים היקרים סקירה קצרה של יתר סדרי הלימוד היומיים שהוקמו בהשראת 'הדף היומי':

'המשנה היומית', 'אחותו' הקטנה של 'הדף היומי', הייתה סדר הלימוד היומי הראשון שהוקם אחריו, והוצעה על ידי ממשיך דרכו של רבי מאיר שפירא בראשות ישיבת חכמי לובלין, הלא הוא הגאון רבי אריה צבי פרומר הי"ד, 'הגאון מקוז'יגלוב', שנים לא רבות אחרי תחילת סדר הדף היומי. הרעיון הוצג לראשונה בשנת תרצ"ד, והחל לפעול במתכונת מצומצמת בשנת תרצ"ח. השואה שפרצה שנים

ספורות לאחר מכן, גדעה את סדר הלימוד החדש. בשנת תש"ז, תלמידו ובן משפחתו של הרב פרומר, הגאון רבי יונה שטנצל זצ"ל, החליט לממש את הרעיון הלכה למעשה, ואף הרחיב את ההצעה המקורית, כדיכרון והנצחה לששת מיליון הקדושים שנספו בשואה. הוא קבע את מתכונת הלימוד המוכרת של 2 משניות יומיות, במחזור לימוד הנמשך על פני 6 שנים.

כעבור מספר שנים, בשנת תשי"ד, הציע הרב שטנצל סדר לימוד חדש נוסף: 'ההלכה היומית'. במסגרת זו נלמד ספר שולחן ערוך חלק אורח-חיים בקצב יומי של 3 סעיפים במשך כ-4 שנים. כחצי שנה נוספת מוקדשת ללימוד הלכות מתוך ספר קיצור שולחן ערוך, אלו שאינן מופיעות בשולחן ערוך חלק אורח חיים.

בעשרות השנים הבאות קמו אינספור לימודים נוספים, שקשה למנות את כולם על רגל אחת. רק כדי לצאת ידי חובה, נזכיר כמה מהבולטים שבהם: לימוד 'הדף היומי בירושלמי' שייסד כ"ק הרבי מגור בעל ה'לב שמחה' זצ"ל, לימוד 'הרמב"ם היומי' שקבע הרבי מליובאוויטש רבי מנחם מנדל שניאורסון זצ"ל, לימודי 'הדף היומי בהלכה' ו'העמוד היומי' שיזמו בארגון 'דרשו', ועוד סדרי לימוד רבים וחשובים.

אולם אין כל ספק, כי הלימוד הגדול, הבולט והמשפיע מכולם, הוא סדר הלימוד הוותיק - 'הדף היומי'. פשוט, כי לרעיונו הכביר של רבי מאיר שפירא השפעה מכרעת גם על כל סדרי הלימוד האחרים שנולדו בעקבותיו ובהשראתו. (אגב, מן הראוי להזכיר כאן גם את רבה של דז'יאלושיצה, רבי משה מנחם שפיבק זצ"ל, תלמיד חכם גדול שכיהן כרב בכמה עיירות פולין - שפרסם כבר בשנת תרפ"א בביטאון 'צעירי אגודת ישראל' בפולין 'דגלנו', רעיון זהה ל'דף היומי', וכן רעיון של לימוד משניות יומי, וגם לו חלק חשוב בזכויות היוצרים שלהם).

חשיבותו המיוחדת של התלמוד הבבלי

נשוב לשאלה הפותחת: מדוע בחר רבי מאיר לקבוע את הלימוד בתלמוד הבבלי?

התשובה, ככל הנראה, פשוטה למדי: ברבות השנים הוכר התלמוד הבבלי בכל רחבי העולם היהודי כספר האולטימטיבי לקיום חובת ומצוות לימוד תורה.

רוב ככל החיבורים שהתפרסמו לאחר חתימת התלמוד, הן בהלכה והן באגדה, נכתבו סביב דבריו. גם בימינו, את רוב שעות היום מקדישים לומדי התורה, בני הישיבות והכוללים, ללימוד גמרא, בעיון ובבקיאות. (במאמר המוסגר, גם מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצ"ל שנהג ללמוד את כל ספרי היסוד ביהדות בכל שנה, הקדיש את מרבית אורו ומרצו ללימוד התלמוד הבבלי, ואף ה'סיום' השנתי הנודע שהיה עורך בכל ערב פסח, היה עושה ברבים על חלק זה מחלקי התורה).

אפילו הגויים רואים בספר זה כסמל העם היהודי ודבקו בתורה. לא לחינם רווח מאז ומעולם הכינוי "יהודי תלמודי" כתואר לתלמיד חכם העמל בתורה מבוקר עד ליל.

כידוע, במהלך אלפיים שנות הגלות התקיימו מספר מעמדים המוניים של שריפת ספרי הקודש של העם היהודי רח"ל. לרוב הם קרו ביוזמתם ובהנהגתם הישירה של ראשי הדת הנוצרית האנטישמית, בעיקר בארצות אירופה בתקופות 'ימי הביניים' ו'העת החדשה'. הבולטים והנפוצים בטקסים איומים אלו, היו אירועי 'שריפת התלמוד'. אחת מטקטיקות הרדיפה הנוספות שננקטו נגד ספרים יהודיים הייתה ה'צנזורה' הנודעת לשמצה על הדפסת ספרי הקודש, ובמרכזם התלמוד הבבלי.

מסיבות אלו ואחרות, ברור אפוא מדוע קבע רבי מאיר שפירא את סדר הלימוד המשותף על הגמרא, ולא על ספרי יסוד אחרים.

"דף של ספינה"

וכעת ניגע בחלק השני של שאלתנו: למה חשב רבי מאיר כי הכמות היומית המתאימה ביותר להילמד במסגרת סדר הלימוד העולמי היא דף, ולא פחות או יותר?

מן הסתם, היו לכך סיבות רבות, שאולי את חלקן איננו יודעים. אנו ננסה להציע כאן מספר אפשרויות הגיוניות:

כבר לימדנו רבותינו ש'בכל יום יהיו בעיניך כחדשים' (ראה: ספרי דברים ו, ו; רש"י דברים כו, טז, שולחן ערוך אורח חיים סא, ב). והנה, 'דף' בכלל, ו'דף גמרא' בפרט, היה מאז ומעולם הסמל להתחדשות. כך למשל נהוג לציין התחלה חדשה במינוח 'דף חדש', וכאשר ברצוננו לבטא התקדמות אל העתיד שכיח השימוש בביטוי 'להפוך דף', וכך הלאה. ייתכן אם כן, שרבי מאיר רצה שבכל יום יוכלו הלומדים 'להפוך דף' ולהתחיל 'דף חדש'.

בלימוד תורה בפרט נפוץ מאוד המונח 'דף גמרא', ומתמידים מתוארים ככאלו שגומעים דפי גמרא בזה אחר זה. (ידועה גם אמרתו של מרן הרב שך זצ"ל - ויש שהעידו מעין זה בשם צדיקים אחרים - על סגולת ההשתתפות בטקס 'פדיון הבן' השקול כנגד פ"ד תעניות, כי גם ד"ף גמרא שקול כנגד פ"ד תעניות).

בדברי הימים של 'הדף היומי' זכורה במיוחד דרשתו הנרגשת של רבי מאיר בסיום מסכת יבמות במסגרת הדף היומי' בוורשא. רבי מאיר ציטט את דברי הגמרא (יבמות קכא א): **'תניא, אמר רבן גמליאל: פעם אחת הייתי מהלך בספינה וראיתי ספינה אחת שנשברה, והייתי מצטער על תלמיד חכם שבה, ומנו? רבי עקיבא; וכשעליתי ביבשה, בא וישב ודן לפני בהלכה. אמרתי לו: בני, מי העלך? אמר לי: דף של ספינה נזדמן לי, וכל גל וגל שבא עלי נענעתי לו ראשי; מכאן אמרו חכמים: אם יבואו רשעים על אדם, ינענע לו ראשו'.** והמליץ על כך רבי מאיר: רבן גמליאל הביע את תמיהתו בפני רבי עקיבא, כיצד יש לו הכוח להקהיל קהילות, להעמיד תלמידים ולהרים מחדש את קרן התורה, וזאת באחת מתקופות השפל הקשות של היהדות, גשמית ורוחנית, אשר בה איבד העם את עצמאותו המדינית ואת מרכזו הרוחני? ועל כך השיב רבי עקיבא, 'דף של ספינה' נזדמן לי; היינו, דף הגמרא הוא אשר עמד לי להמשך ניווט הספינה! והוסיף רבי מאיר ואמר: 'דף של ספינה - זהו 'הדף היומי'.

'מיין בלאט' - הרעיון המשלים ל'דף היומי'

לאחר שעמדנו בקצרה על סוד תקנת 'הדף היומי', נשוב לתקנה החדשה. על פי האמור נראה, שגם למהפכת 'חלקי בתורה', קניין חלק אישי ונצחי לכל יהודי בתורה הקדושה, אין מתאים מ'מיין בלאט' - דף גמרא אישי שאותו יידע הלומד על בריו!

נמצא אפוא, כי 'הדף היומי' ו'מיין בלאט' הם שני רעיונות המחברים ומשלימים זה את זה באופן נפלא: בעוד שבמסגרת הדף היומי ניתן לעבור על כל הש"ס באופן רוחבי ולקיים את חובת לימוד כל יסודות התורה שבכתב ושבעל-פה, הרי שבמסגרת 'מיין בלאט' ניתן ללמוד ולחזור על הגמרא באופן עמוק ומקיף ולקיים את חובת ידיעת התורה ואיסור שכחתה.

וכמו ב'דף היומי', גם שאר הלימודים בשאר חלקי התורה במתכונת זו של קניית חלק אישי בתורה, יהוו בס"ד המשך ישיר לסדר הלימוד הראשון 'מיין בלאט'.

ובכן, קורא יקר. קח גם אתה לעצמך דף גמרא אחד! לא תתחרט על כך - הדבר בדוק ומנוסה.

הדף שלך. ה'קוויטל' שלך. בעולם הזה ובעולם הבא.

